

Oppositie met visie: de betrokken samenleving

JOOP WIJN

Het CDA moet prioriteiten durven stellen en initiatief nemen. Wie een duidelijk profiel wil, moet kiezen. Introductie van het nieuwe concept 'De betrokken samenleving' dat kernachtig en aansprekend weer geeft waarvoor het CDA staat: waarden en normen, een kwaliteitseconomie en oog voor elkaar.

Bij de drie thema's past een extra actieve opstelling; niet reactief maar proactief. Het CDA moet de kiezers geen problemen of dilemma's voorleggen, maar komt met oplossingen en kiest positie.

Heel langzaam begint het CDA het te leren: herkenbaar oppositievoeren. Heel langzaam raakt het CDA uit het strafbankje van de politiek. De PvdA is arrogant geworden en verschillende zittende en verdwenen VVD-ministers hebben smeten op het blazoen. Paars heeft geen duurzame meerwaarde, en Paars II werd het gewone Kok II. De ambitie en bevoegenheid zijn verdwenen.

Het CDA bruist van de ambitie en bevoegenheid. Het CDA heeft een door vriend en vijand geroemd verkiezingsprogramma. In navolging van het rapport-Gardeniers waarin de verkiezingsnederlaag van 1994 werd geanalyseerd, kreeg het CDA met 'Nieuwe wegen, vaste waarden' en 'Samenleven doe je niet alleen' weer duidelijk ook het sociale gezicht terug. Na de verkiezingsnederlaag lag het CDA *knock out* op de grond. Wankelend ging het CDA weer rechtop staan: aarzelend of dat eerst op het linker- of op het rechterbeen moest. Nu staat de partij weer met beide benen op de grond: het CDA is en blijft een middenpartij. En als we dan toch in een rechts-links-schema moeten worden geplaatst, dan is het als volgt: links voor mensen die niet kunnen (ouderen, arbeidsongeschikten), en rechts voor mensen die niet willen (fraudeurs, criminelen).

Maar het kan veel beter. Te vaak wordt het CDA een inconsistent imago en een zwalkende koers verweten. Het is daarom tijd voor een nieuw concept en een nieuwe missie, waarmee op de ingeslagen weg kan worden voortgegaan. In dit artikel geef ik een voorzet voor een oppositiestrategie voor het CDA. De kern van het verhaal is dat om weer leidend te worden in de maatschappelijke discussie, het tijd is voor een nieuw concept: De betrokken samenleving.



JOOP WIJN

De betrokken samenleving

Het CDA heeft een stevig ideologisch fundament. In het 'Program van Uitgangspunten' staat het doel van het CDA duidelijk omschreven. In het verkiezingsprogramma 'Samenleven doe je niet alleen' is dit doel nader uitgewerkt. Inmiddels zijn de verkiezingen 1998 voorbij. Nu moet het CDA verder. Het CDA moet zich blijven doorontwikkelen. Dat kan alleen als je heel goed weet waar je naartoe wilt.

Omdat alle partijen naar het midden zijn opgeschoven, lijkt het alsof er weinig verschillen meer zijn tussen partijen. Maar... schijn bedriegt. Op langere termijn, en zeker als de economie tegenzit, moeten partijen kiezen. En goed kiezen kan alleen op basis van een toekomstvisie. Dan zullen de sociaal-democraten het toch weer zoeken in een grote, abstracte overheid waar mensen zich niet in herkennen. En dus niet betrokken zijn. En dan blijken de liberalen toch weer te kiezen voor kil individualisme van de markt, ieder voor zich en ikke-ikke, waardoor elke onderlinge betrokkenheid en verantwoordelijkheid tussen mensen verdwijnt.

Het CDA is jarenlang leidend geweest in maatschappelijke discussies. Het CDA had de beste probleemanalyse, de beste oplossingen en trok daarmee de discussie volledig naar zich toe. Eerst werd dat gedaan met het concept van *de zorgzame samenleving*. Vervolgens bereikte de verzorgingsstaat zijn hoogtepunt. Veel mensen namen hun eigen verantwoordelijkheid niet meer, en werden calculerende burgers die van de overheid wilden profiteren. Toen kwam het CDA met het concept van *de verantwoordelijke samenleving*, waarmee mensen werden uitgedaagd om eerst zelf oplossingen te bedenken en om dan pas bij de overheid aan te kloppen. Het liberale kabinet-Kok II is doorgeslagen naar een eenzijdige focus op de economische oplossing van de markt. Steeds meer mensen ervaren nu heel duidelijk dat de enge focus op economische getallen niet zaligmakend meer is. De schoorsteen moet weliswaar roken, maar er is meer. Nederland is een maatschappij waar het voor wat betreft het materiële over het algemeen wel goed zit. Voor velen is materie geen zorg meer. We moeten nu verder en komen in een nieuwe fase.

Het CDA heeft een visie voor deze nieuwe fase en stelt een alternatief tegenover het huidige beleid. Een mens redt het niet in zijn eentje, maar ook niet door afhankelijk te zijn van een abstracte overheid. Het CDA heeft dus een ander toekomstideaal, een andere missie. Een goede missie is uniek, onderscheidt een partij van andere partijen, en geeft antwoord op de vraag: waartoe bestaat het CDA? Ons antwoord is: het CDA streeft naar een samenleving waarin mensen zich verantwoordelijk voor elkaar voelen, samen naar oplossingen zoeken en daardoor

✦ En als we dan toch in een rechts-links-schema moeten worden geplaatst dan is het als volgt: links voor mensen die niet kunnen (ouderen, arbeidsongeschikten), en rechts voor mensen die niet willen (fraudeurs, criminelen).

fatsoenlijk en prettig met elkaar samenleven. Het CDA wil mensen daartoe in staat stellen. Kortom, het CDA wil *een betrokken samenleving*.

Inhoud

Drie thema's zijn essentieel voor een betrokken samenleving: waarden en normen, kwaliteitseconomie en oog voor elkaar.

Het kiezen van drie speerpunten wil zeker niet zeggen dat andere onderwerpen zoals sport, defensie, buitenland of landbouw onbelangrijk zijn. Waar het om gaat is dat het CDA prioriteiten stelt en initiatief neemt. Wie een duidelijk profiel wil, moet kiezen.

Waarden en normen

Dit thema is en blijft een CDA-thema bij uitstek. In de publieke, openbare ruimte bijvoorbeeld moet veel strenger worden opgetreden tegen mensen die zich niets van anderen aantrekken. Een betrokken samenleving is ook een respectvolle samenleving. We moeten nu stoppen met emotionele betogen hierover, en echte maatregelen gaan nemen. De overheid moet zich meer betrokken opstellen, maar dat geldt ook voor voetbalclubs, de horeca en ondernemingsverenigingen. En voor alle burgers afzonderlijk. Betrokken mensen durven anderen op hun gedrag aan te spreken en staan niet afwachtend aan de kant. Betrokken burgers moeten ook openstaan voor kritiek van anderen.

Een ander voorbeeld betreft de waarde 'eerlijkheid' voor de overheid. Een afgesproken aantal vliegbewegingen is ook dat aantal, fotorolletjes raken niet zomaar zoek en het aantal agenten moet eerlijk worden verteld. Als een politicus fouten maakt, dan hoort hij het veld te ruimen. De overheid moet haar eigen wetten handhaven en ook zelf naleven. Er is dus geen ruimte voor gedoogbeleid. Ook voor ondernemers is een betrokken samenleving relevant. Een betrokken ondernemer houdt zich aan milieuwetgeving, gaat fatsoenlijk om met zijn personeel en voldoet aan de richtlijnen met betrekking tot het aantal werknemers die allochtoon of gehandicapt zijn. Betrokken ondernemers houden naast hun ondernemingsbelang rekening met het algemeen belang.

Kwaliteitseconomie

Het CDA ziet het belang van economische groei, maar is de aangewezen partij om deze te normeren. Economie is geen doel op zich. Welvaart is in het postmaterialisme niet het uiteindelijke doel, maar: welzijn. Betrokken burgers zijn niet alleen maar consumenten die een zo hoog mogelijk inkomen moeten hebben.

☞ **Waar het om gaat is dat het CDA prioriteiten stelt en initiatief neemt. Wie een duidelijk profiel wil, moet kiezen.**

En ook niet alleen maar producenten die een zo hoog mogelijke arbeidsproductiviteit moeten behalen, of die alles en iedereen opzij zetten voor hun carrière. In een kwaliteitseconomie is tijd en ruimte om betrokken te kunnen zijn bij anderen, zorgtaken op je te nemen, en om samen te kunnen sporten en recreëren. Kwaliteitseconomie is ook lef om te durven investeren in nieuwe vormen van vervoer. Bij investeringen wordt teveel naar het loutere financiële kostenplaatje gekeken. Bijvoorbeeld: de keuze van het CDA voor een vliegveld in zee hangt samen met onze betrokkenheid bij veiligheid, gezondheid, en een kwaliteitseconomie. Bij vervoer moet meer integraal worden gedacht over vervoersstromen die op elkaar aansluiten, waar op knooppunten toegevoegde waarde wordt gecreëerd en waar betrokken ondernemers samenwerken op het gebied van logistiek. Waarbij de overheid als betrokken partner initiatieven stimuleert. Productie en consumptie leggen een zwaar beslag op de duurzaamheid van onze aarde. In lijn hiermee moeten betrokken ondernemers zich meer richten op kwaliteit en service (winst door toegevoegde waarde). Betrokken burgers mogen elkaar vragen of hun derde vliegvakantie wel echt nodig is. Dit denkpatroon begint bij het onderwijs: op universiteiten wordt nauwelijks over kwaliteitseconomie gesproken, terwijl daar veel meer potentieel zit om dit thema grondig uit te werken.

Oog voor elkaar

✦ In een betrokken samenleving is het absoluut onacceptabel dat zwaar gehandicapten in een cel worden vastgeketend.

Een betrokken samenleving is onhaalbaar als fundamentele taken zoals gezondheidszorg niet op orde zijn. In een betrokken samenleving is het absoluut onacceptabel dat zwaar gehandicapten in een cel worden vastgeketend, dat ouderen in een verpleegtehuis met zes personen op een zaal slapen, dat de werkdruk in de thuiszorg zo groot is dat het ziekteverzuim de spuigaten uitloopt en dat zorgvragers speelbal zijn van wachtlijsten.

Betrokken mensen denken niet alleen aan zichzelf, maar hebben ook oog voor anderen. Betrokkenheid bij de zorgsector bestaat uit een overheid die de sector waardeert en beloont, en uit burgers die zich realiseren dat lastenverlichting op korte termijn misschien een voordeeltje oplevert, maar op langere termijn een onherstelbare ontwrichting betekent.

In een betrokken samenleving is het niet verstandig om te bezuinigen op studiefinanciering. Want studenten moeten over twintig jaar de AOW opbrengen. Zullen zij dat dan willen doen voor de ouderen van dan, oftewel de veertigers die nu de bezuinigers zijn? Betrokkenheid en oog voor elkaar komen van binnenuit, maar is ook wederzijds en respectvol.

Bovengenoemde thema's moeten uiteraard verder worden bediscussieerd, geconcretiseerd en ingevuld. Vanuit een voortdurende verwijzing naar 'Samenleven

doe je niet alleen', in combinatie met onze missie zijn we dan echt herkenbaar en leidend.

Presentatie

Binnen het CDA is het taboe geworden om aandacht te besteden aan het vormgeven van de inhoud. De angst is groot dat de vorm de inhoud ondersneeuwt; alsof er sprake is van een tegenstelling tussen die twee. Niets is minder waar. Vorm en inhoud zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden: als de boodschap niet goed wordt gebracht komt hij niet over, en een gelikte vorm kan nooit het gebrek aan inhoud verhullen. Vorm en inhoud zijn een twee-eenheid; als ze goed op elkaar aansluiten is het bereik van de inhoud het grootst.

Bij de presentatie van de missie en het concept van de betrokken samenleving moet het CDA rekening houden met twee belangrijke omgevingsfactoren: de coalitie en de media.

De coalitie

De drie regeringspartijen maken nooit een eigen, echte keuze: bij meningsverschillen druipet de dissident snel af. Denk aan Dittrich bij asielzoekers, Pronk versus Netelenbos bij Schiphol, Kok en de aftrek hypotheekrente en de vvd bij de waarnemers in Bosnië. Oppositievoeren blijft daarom een kwestie van geduld hebben. Zolang moet het CDA voortdurend laten zien dat het ideeën heeft hoe het beter kan. Het is niet erg om een motie in te dienen die door 29 Kamerleden wordt gesteund. Geeft niets: neem stelling, sta voor je idee, heb lef. Over een paar jaar, en waarschijnlijk zelfs eerder, gaat het CDA weer regeren en tot die tijd is er veel ruimte. En die moet enthousiast en met veel creativiteit en inzet gebruikt worden.

☞ In de wandelgangen blijkt niemand van de regeringspartijen gelukkig met de coalitie.

In deze kabinetsperiode moet het CDA de regeringspartijen op hun individuele programma's toetsen. Dat wordt steeds gemakkelijker, want er is geen samenhang. De toneelstukjes in de Tweede Kamer kunnen alleen nog maar na uitvoerig overleg over de regie worden opgevoerd. In de wandelgangen blijkt niemand van de regeringspartijen gelukkig met de coalitie. Steeds meer maakt men de verkiezingsbeloftes niet waar en blijken de financiële prognoses op drijfzand gebaseerd. Voldoende kansen voor het CDA.

Overigens: De missie van de betrokken samenleving kan het CDA alleen door deelneming aan de regering verwezenlijken. Dat is constructieve oppositie: constructief voor ons eigen maatschappij-ideaal, en dus constructief voor een betrokken samenleving. Daarom moet Kok II zo snel mogelijk weg.

De media

De partij krijgt beperkte aandacht in de media, enerzijds omdat het CDA geen machtsfactor van betekenis is en anderzijds omdat onze visie momenteel blijkbaar niet voldoende de moeite waard is om te vermelden. Aan het eerste kan de partij nu niet direct iets doen. Aan het tweede wel. Dat betekent dat het CDA continu zijn eigen missie door discussie moet verbeteren en moet blijven uitdragen. Dat kan met het nieuwe concept van de betrokken samenleving.

Op de drie thema's past een extra actieve opstelling: niet reactief maar proactief. Het CDA moet de kiezers geen problemen of dilemma's voorleggen, maar komt met oplossingen en kiest positie. Het CDA moet zich niet meer in een defensieve rol laten drukken. Op de drie thema's van de betrokken samenleving neemt het CDA zelfbewust het initiatief en neemt het altijd het voortouw.

Oppositie met visie

Met een duidelijke en door iedereen gedragen doelstelling, de missie als leidraad en de drie thema's als hoogste prioriteit, verdwijnt het beeld van het CDA als inconsistente partij. Wanneer inhoud en presentatie bij elkaar passen, weten kiezers wat zij aan het CDA hebben. Dat leidt tot stemmenwinst. Succesvol oppositievoeren kan niet zonder missie en een helder concept.

Hopelijk wordt dit nieuwe concept partijbreed overgenomen. De idee van de betrokken samenleving kan dan verder worden uitgewerkt, en alle volksvertegenwoordigers van het CDA in gemeenten, provincies en de Kamers kunnen het dan consequent bij elke mogelijke gelegenheid vol overtuiging uitdragen. Als u midden in de nacht wordt wakker gemaakt en iemand vraagt u: wat wil het CDA, dan is het antwoord: wij willen een betrokken samenleving!

Mr.drs. Joop Wijn is lid van de CDA-fractie in de Tweede Kamer.